

UZ OSAMDESETI ROĐENDAN AKADEMIKA VOJMIRA VINJE

Za sve one koji se bave jezičnom poviješću istočne obale Jadrana i hrvatskih otoka, posebice pak pomorskim i ribarskim nazivljem, ime akademika Vojmira Vinje jedno je od najznačajnijih uz ime P. Skoka, ali i ime koje je istodobno ostavilo dubok trag u hrvatskoj općoj romanistici (također na Skokovoj crti), hispanistici, općoj lingvistici itd. U nastavničkoj i znanstvenoistraživačkoj djelatnosti živo je prisutan u posljednjih pola stoljeća, od toga gotovo četrdeset godina kao nastavnik na Filozofskom fakultetu, a iz njegova su seminara izašli naraštaji lingvisti i filologa koji su u Hrvatskoj, i izvan nje, promovirali rad na francuskom i španjolskom jeziku ili pak na tzv. balkanskoj romanistici. Sretni smo što naš profesor, koji je godinama u nastavi gotovo sam obavljao ono čime se danas usporedno bavi nekoliko katedara na fakultetu, ostaje svjež i djelatatan i nakon izvršenih osam životnih desetljeća te nakon više od pet desetljeća znanstvenoga i nastavničkog rada, raduje nas što je u istraživanju neumoran i što svojim radovima ostaje živo prisutan u znanstvenoj javnosti.

Rodio se 12. studenoga 1921. u Dubrovniku (s tim gradom i njegovom kulturnom i jezičnom tradicijom ostao je trajno povezan), a djetinjstvo je proveo u različitim dalmatinskim gradskim središtima (Korčula, Split, Šibenik), gdje je stekao osnovno obrazovanje i završio gimnaziju. Život u različitim dijelovima Dalmacije, u kojoj je u to doba romansko-slavenski doticaj bio vrlo živ i uočljiv na prvi pogled, omogućio mu je ne samo da zavoli, nego i da pomno promatra složene pojave kulturnih prožimanja i konvergencija te jezičnih doticaja i interferencija. Uostalom, od najranijega djetinjstva bio je ne samo dvojezičan nego i višejezičan (hrvatski čakavski i gradski dalmatinskomletački, standardni hrvatski i standardni talijanski neprestano su se na različitim komunikacijskim razinama prepletali), a to će imati blagotvorne učinke u njegovu budućem pozivu: jezičnomu prožimanju nikada neće pristupiti kao kabinetskoj pretpostavci nego kao naravnoj pojavi u živome komunikacijskom činu. Kada se g. 1940. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu upisao na studij romanske lingvistike te francuskoga jezika i književnosti, u seminaru jednoga od vodećih europskih romanista i balkanologa onoga doba profesora Petra Skoka, bila je to prilika da po svojim prethodnim jezičnim znanjima, po kulturnome naslijeđu koje je sa sobom donio i, dakako, po svojim zanimanjima uđe – poput rijetkih drugih privilegiranih kao što su bili P. Guberina, Ž. Muljačić – u krug onih slušača s kojima će prof. Skok neprestano u nastavi voditi dijalog. Na žalost, studij su mu 1941. naprasno prekinule ratne nedaće: uslijedio je boravak u talijanskome fašističkom zatvoru, pa vrijeme provedeno u partizanskim jedinicama, kada se branilo pogaženo dosto-

janstvo Hrvata u Dalmaciji, i studij je mogao nastaviti istom nakon završetka rata 1945., da bi 1947. stekao i sveučilišnu diplomu.

Iako se u biti temeljilo na načelima mladogramatičarske škole i lingvističke geografije, jezikoslovno naučavanje profesora Skoka ipak je kod studenata razvijalo zanimanje i za modernije metode istraživanja. Tako je i mladi romanist Vinja već za studija razvio interes za opću lingvistiku u duhu Ferdinanda de Saussurea i Charlesa Ballyja, a takav je interes poticao i Vinjin nešto stariji kolega, uoči drugoga rata mladi asistent, Petar Guberina. Dok će Žarko Muljačić u početku usredotočiti svoju pozornost na načela fonologije i njihovu primjenu u poredbeno-povijesnim romanističkim proučavanjima, Vojmir Vinja okrenuo se, u proučavanju jezične građe, ponajprije istraživanju semantičkih aspekata. U nastavničkom radu profesor Vinja uvijek je osobit značaj pridavao teoretskim aspektima jezika, pa vjerojatno neće biti daleko od istine da su Vinjina dvosemestralna predavanja i seminari iz "lingvistike" vjerojatno prvi na ovim zemljopisnim prostorima (ako se izuzme ono što je, govoreći o Trubeckojevoj fonologiji, o tome u svojim predavanjima izlagao Z. Škreb) sustavno i podrobno raščlanjivali načela Saussureova teoretskoga konstrukta, kao što su već pedesetih godina s oduševljenjem izlagali načela novije semantike. Cijeneći i potičući kod svojih slušača ponajprije jasno uočavanje teoretskih načela jezične analize i jezičnoga opisa, profesor Vinja je izravno ili posredno podupirao metodološku obnovu kod mlađega naraštaja hrvatskih romanista.

Malo nakon diplomiranja V. Vinja bio je imenovan asistentom pri Katedri za romansku lingvistiku, koju je u to doba vodio profesor Petar Skok. Osim kratkoga intermezza u diplomaciji (1949/50. bio je savjetnik jugoslavenskoga Veleposlanstva u Londonu) i jednogodišnjega studijskog boravka u Parizu (1956/57), V. Vinja ostao je svojim radom vezan uglavnom uz Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, gdje je sve do odlaska u mirovinu 1986. držao kolegije iz područja romanistike, francuskog i starofrancuskog jezika, hispanistike, hrvatske i balkanske romanistike, a povremeno i opće lingvistike. Godine 1952. obranio je doktorsku tezu o romansko-hrvatskim jezičnim dodirima na otoku Korčuli (*Romanski elementi u govorima i toponomastici otoka Korčule*), a taj tip jezičnih proučavanja, uz stalno metodološko obnavljanje i sve nove i nove činjenice s terena, ostat će mu do danas najdražim. Uskoro je 1954. uslijedila i "habilitacija", posvećena grčkoj ihtionimiji i njezinim odrazima u hrvatskom, čime je stekao pravo potpuno samostalnog sveučilišnog nastavnika. Kada se 1951. profesor Skok povukao u mirovinu, V. Vinja preuzeo je nastavu romanske lingvistike i dio nastave francuske lingvistike, posebice povijesti francuskoga jezika i starofrancuskoga. Godine 1955. bio je izabran za privatnog docenta, 1956. za docenta, 1961. za izvanrednog i 1966. za redovitoga profesora.

Kao potpuni dvojezični hrvatsko-talijanski govornik od najranijega djetinjstva, obdaren rijetkom sposobnošću da usporedno s lakoćom vlada većim brojem jezičnih kodova (standardni hrvatski i različiti dijalektalni i regionalni oblici

hrvatskoga iz Dalmacije, dalmatinski mletački i talijanski standardni jezik), obdaren također “znanstvenom radozalošću” koja ga je poticala na promatranje i objašnjavanje jezičnih pojava, profesor Vinja posvetio je najveći dio svoje lingvističke djelatnosti istraživanjima koja su se bavila dodirima između hrvatskoga jadranskoga pojasa i različitih romanskih idioma koji su se na tom području govorili tijekom stoljeća. Riječ je ponajprije o dodirima između hrvatskoga i dalmatskoga, hrvatskoga i talijanskoga, ne zaboravljajući pritom da je hrvatski preko dalmatskoga posudio također određeni broj grčkih elemenata.

Ostavljajući ovdje po strani studije što ih je naš profesor posvetio francuskomu jeziku i književnosti, kao i mnogobrojne njegove prinose posvećene rješavanju problema etimologije pojedinih konkretnih riječi, spomenut ćemo samo nekoliko njegovih tema koje su znatno obogatile i metodološki unaprijedile proučavanje romanskih elemenata u hrvatskom. Tako je, među ostalim, magistravno prikazao jezični kalk u hrvatskome jeziku humanista Marka Marulića, potanko objasnio ulogu tzv. pučke etimologije kao čimbenika koji je deformirao grčke i latinske elemente u ihtiološkome nazivlju uz istočnu jadransku obalu, proučio afektivne postupke u denominaciji morske faune, tipove romansko-slavenskih jezičnih križanja u jadranskome pojasu, putove prodiranja južnotalijanskih elemenata na područje istočnoga Jadrana, odnose između grčkoga i dalmatskoga itd. U tom uzbudljivom području istraživanja jezičnih dodira i etimologije profesor Vinja je svoj pristup od samoga početka zamislio kao složeno, slojevito i produbljeno proučavanje denominacijskih postupaka jadranske faune, a osobito jadranskih riba. Sustavno i uporno, to istraživanje duga daha temeljilo se na jezičnoj građi prikupljenoj prema načelima lingvističke geografije. Na temelju izravnoga uvida u mediteranski život i svijet kao i mnogobrojnih prethodnih ispitivanja na terenu, Autor je sastavio upitnik o nazivlju (osobito o nazivlju faune) i prikupio na nj odgovore u mnogobrojnim priobalnim i otočkim mjestima praktički od Kopra i Izole do Budve i Ulcinja. Osim tehničkih, ne bi bilo nikakvih poteškoća da se ta impozantna građa prikaže u obliku karata jezičnoga atlasa. Što se pak tumačenja te građe tiče, ono je nastojalo prije svega otkriti strukturalne pojavnosti i semantičke (semiološke) pravilnosti u denominaciji morske faune. Na temelju mnogobrojnih prethodnih radova o pojedinačnim problemima, kao i naknadnih ispitivanja i provjera, nastala je na kraju i opsežna i dojmljiva sinteza *Jadranska fauna. Etimologija i struktura naziva* (knj. I. 508+32 str., knj. II. 558+18 str., Zagreb-Split, 1986), koja je postala nezaobilazno djelo u jadranskim romanističkim istraživanjima ne samo zbog golemoga broja jezičnih činjenica iz živih govora i pisanih vrela, pomno dovedenih u jasne strukturalne odnose, nego i zbog pouzdane i plodotvorene metodologije raščlambe i tumačenja složenih jezičnih i sociolingvističkih činjenica, koja se može primijeniti u sličnom istraživanju bilo koje druge pomorske regije u svijetu.

Nakon toga velikoga sintetičkoga djela profesor Vinja zadužio nas je neizmerno i drugim kapitalnim djelom hrvatske etimološke znanosti. Polazeći od

objektivne kritike temeljnoga djela svojega učitelja P. Skoka, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (I–IV, Zagreb, 1971–74), prof. Vinja je pošao od dviju konstatacija: prvo, nakon Skoka popunjene su mnogobrojne kronološke i zemljopisne praznine u dokumentiranosti pojedinih naziva u jadranskoj zoni, osobito onih romanskoga podrijetla, i drugo, nakon Skoka mnogo se toga promijenilo u metodologiji jezične analize, a osobito pada u oči da je Skok mnogo više pozornosti posvećivao istraživanju razvoja oblika nego razvoja značenja. Oslanjajući se na golemu riznicu vlastitih podataka i na nova terenska istraživanja odlučio je napisati *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Prva knjiga toga djela objavljena je 1998. (A–H), druga knjiga (I–O) god. 2002., a rukopis treće knjige (P–Ž) dovršen je i dan na recenziju. To je djelo znak najveće Autorove počasti svojem učitelju Petru Skoku, jer istom s Vinjinim dopunama sva veličina Skokova etimološkoga pothvata dolazi do punoga izražaja, otkrivajući nevjerojatnu jezičnu slojevitost jedne (jadranske) zone hrvatskoga jezika, pa se je nadati da će potaknuti slične dopune i za druge zone i slojeve.

Kao profesor romanske lingvistike akademik Vinja neprestano je nastojao da se na Filozofskom fakultetu predaju, osim francuskoga i talijanskoga, i drugi romanski jezici. Već 1950-ih godina njegovom su zaslugom bili tijekom nekoliko godina organizirani intenzivni tečajevi portugalskoga jezika, 1980-ih je osnovana Katedra za portugalski jezik i književnost koja već nekoliko godina izvodi trogodišnji dopunski studij portugalskoga jezika. Njegovim je zalaganjem 1959. osnovana Katedra za španjolski jezik i književnost, sam se pobrinuo da napiše osnovne priručnike za španjolski (*Gramatiku španjolskoga jezika* i *Španjolsko-hrvatski rječnik*, prvo izdanje u suradnji s R. Musanićem), 1967. pokrenuo je najprije lektorat španjolskoga jezika, zatim 1969. studij kao B-predmeta i od sredine 1970-ih puni studij španjolskoga jezika i književnosti, a i osobno je neko vrijeme predavao španjolsku lingvistiku. Napokon, svjestan činjenice koliko je važno bilo balkansko zaleđe za razvoj hrvatskoga jezika, i s osjećajem duga prema svojem učitelju Skoku, velikomu balkanologu i valahistu, profesor Vinja se brinuo da na Filozofskom fakultetu ne zamru ni rumunjističke studije, iako će se rezultati takvih nastojanja u potpunosti ostvariti s početkom rada Katedre za rumunjski jezik i književnost vjerojatno od god. 2003. Učitelju se odužio i time što je neumorno i kompetentno nastavio proučavati ostatke dalmatskoga na istočnoj obali Jadrana, ali osobito brigom i marom u organiziranju i održavanju Skokovih etimoloških susreta, koji su djelatno okupili ne samo najprije hrvatske i slovenske etimologe i onomastičare, nego su u posljednje vrijeme prerasli u značajan međunarodni znanstveni etimološki i onomastički skup.

Svojem Profesoru, Učitelju i prijatelju od srca želimo još mnogo godina plodotvornoga znanstvenog rada, zdravlja i osobnoga zadovoljstva.

August KOVAČEC